

QO' L MEHNATI JARAYONIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISH

Turdaliyeva Nurjahon,
*Qo' gon universiteti Ta'lim
kafedrasi o' qituvchisi*

Annotatsiya. Maktabgacha bog'cha yoshidagi bolalarning mehnat ta'limini faol qo'l mehnatisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Bu faoliyat turida bola yuqori qiziqishni his etadi. Ushbu omil bolalarning umumiy aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ular uchun dekorativ-amaliy san'atning badiiy mazmuniga asoslangan estetik faoliyatning tarkibiy qismlaridan biri sifatida badiiy ish alohida ahamiyatga ega. Maqolada qo'l mehnatining bog'cha yoshidagi bolalarga qanday foydalari borligi va pedagoglardan talab etiladigan jihatlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: shaxs, qo'l mehnati, maktabgacha ta'lim, badiiy ishlar, plastilin, origami, qaychi, dekorativ, tarbiyalovchi.

Shaxsning barcha aqliy, jismoniy, axloqiy va estetik rivojlanishining asosiy prinsipi, yadrosi mehnatdir. An'anaviy hunarmandchilik va badiiy hunarmandchilik odamlarning madaniy merosi va g'ururi bo'lgan odamlarning uy va ijtimoiy mehnati asosida shakllanadi. "Hunarmandchilik ruhi" qo'l mehnatiga asoslangan bo'lib, uni bog'cha yoshdagi bolalarga ham tanishtirish kerak bo'ladi ¹.

Maktabgacha ta'limdagi mehnat faoliyat turlari har xil bo'ladi. Ular orasida bolalar uchun eng qiziqarlisi va bolaning har taraflama aqliy sifatlarini shakllantirishda katta yordam beradigan turi-bu qo'l mehnatidir. Qo'l mehnati pedagogik adabiyotlarda bolalarni kelajakda ular tanlaydigan va shug'ullanadigan mehnat faoliyatiga tayyorlovchi muhim psixologik vosita sifatida e'tirof etiladi. Qo'l mehnati maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida muhim o'rin egallaydi. Aynan shu yoshda bolalarning jismonan sog'lom, baquvvat bo'lishiga asos solinadi, bolalarning aqliy sifatleri shakllanadi.

Qo'l mehnati deganda biz asosan turli materiallar masalan, qog'oz, karton, fomeran, izallon, yog'och tabiiy materiallar somon daraxt po'stlog'i shaftoli donagi, makkajo'xori so'tasi shuningdek tashlandiq ashyolar qiyqimlar, matolar, g'altak qutichalar, turli plastmassa idishlardan bolalarning o'yinchoqlari, turli hayvonlar yasashni tushunamiz ². Qo'l mehnati bolalarning qurish, yasash qobiliyatini ijodkorligini, yaratuvchanlik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ishga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi, kirishuvchanlikni, ishning uddasidan chiqishni va o'z imkoniyatlarini baholashni, yasayotgan buyumini mumkin qadar chiroyliroq yasashga intilishni, estetik didni o'rgatadi. Shuningdek, qo'l mehnati mashg'ulotlarida bolalar

¹<https://mv-wedding.ru/uz/sport/ruchnoi-i-hudozhestvennyi-trud-kak-vid-truda-detei-doshkolnogo/> [internet ma'lumoti]

². Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin turlarining mazmuni M Norquziyeva – Maktabgacha ta'lim jurnali, 2021. 19-bet.

mehnat asboblarini ishlata bilishni ham xomashyoni tejab ishlatishni o`rganadilar. Dastlab bola ko`ziga ahamiyatsiz bo`lib ko`ringan narsa, uning qo`li va idroki bilan ko`z oldida o`zgarib boradi. Bunda bola uchun eng qimmatli tuyg`u mehnat quvonchi, undan rohatlanish, o`ziga ishonch paydo bo`ladi. Qo`l mehnatiga rahbarlik qilish tarbiyachidan mashg`ulotni to`g`ri tashkil qilishni bolalarga yasash usullarini o`rgata bilishni, o`z vaqtida ularga yordamga kela bilishni zarur narsalar bilan ta`minlay bilishni talab etadi. Bolalar bog`chasi amaliyotida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy ishlarining mazmuni quyidagilardir:

- qog`oz, karton bilan ishlash;
- mato, iplar bilan ishlash;
- tabiiy materiallar bilan ishlash;
- yog`ochga ishlov berish;
- loy bilan;
- sun`iy materiallar bilan ishlash.

Bolalar bog`chasida va oilada to`g`ri tashkil etilgan qo`l mehnati bolalarga turli xil materiallar sifati va imkoniyatlari to`g`risida chuqur bilim beradi, ijobiy his-tuyg`ularni birlashtirishga yordam beradi, ishlash va hunarmandlikning o`ziga xos xususiyatlarini o`zlashtirishga intilishni rag`batlantiradi. Badiiy qo`l mehnati - bu turli xil materiallar bilan bolaning ijodiy ishi, bu jarayonda u kundalik hayotni bezash uchun foydali va estetik ahamiyatga ega narsalar va mahsulotlarni (o`yinlar, ish, dam olish) yaratadi. Bunday ish bolaning dekorativ badiiy va amaliy faoliyati chunki u chiroyli narsalarni yaratishda materiallarning estetik fazilatlarini hisobga oladi, buning asosida uning g`oyalari, bilimlari, amaliy tajribalari ishlab chiqiladi, ish jarayonida olinadi. Shuning uchun qo`l mehnatini bolalarning uyg`un rivojlanishining muhim elementi deb hisoblash uchun barcha asoslar mavjud. Oddiy qog`ozdan bolalar kaptar, varrak archa bezaklari, turli aplikatsiyalar, origami asosida yasalgan buyumlar yasashlari mumkin. Bolalarga yasashlari uchun jihozlarni berishdan avval shu jihozlar haqida, ularning qayerda, qanday ishlatilishlari haqida batafsil suhbato`tkazish, uning qayerda ishlatilishini tushuntirish lozim. Bolalar kerakli ashyolarni berayotganda ularni ishlatishda dastlabki texnik usullar, xavfsizlik qoidalari bilan tanishtirish kerak.

Har qanday mehnat ham ijodiy yo`naltirilgan, fikrni rivojlantirgan bo`lgan taqdirdagina yaxshi samara beradi ³. Qo`l mehnati mashg`ulotlarida bolalar tushunib yetadigan formalarni tanlash, bolalarning o`ylagan g`oyalarini tezroq amalaga

³ Олий таълим муассасалари педагогларининг креатив қобилятларини ривожлантиришнинг мазмуни
Г.Хасанова - Academic research in educational sciences, 2021. 34-b.

oshirishga yordam beradigan, ishtiyoq uyg'otadigan, o'z ishiga mehr bilan yondashadigan usullarni tanlash kerak. Bolalarda dastlab o'ylagan g'oyani amalga oshirish uchun doim ham qobiliyat, qunt yetarli bo'lavermaydi. Yasay boshlagan buyumlarini yarim yo'lda tashlab ketish holatari ham uchrab turadi. Ayrim bolalar o'ylagan narsani yasash uchun material tanlay bilishni mavjud material bilan qanday ishlash kerakligini bilishmaydi. Tarbiyachi material haqida qayta-qayta so'zlab, bolaning nutqini o'stirishi, aqliy qobiliyatlarni tarbiyalashi kerak.

Qo'l mehnati mashg'ulotlarida katta guruh bolalari qog'oz karton bilan ishlash, buklash (origami yasash), yelimlash, qaychi bilan qirqishni mashq qiladilar. Qo'l mehnati mashg'ulotlaridan yaxshi natijaga erishish uchun haftada bir marta, kunning ikkinchi yarmida o'tkazish tavsiya etiladi. Qo'l mehnati hamma yoshdagi bolalar sevib ijro etadigan mashg'ulot turi bo'lib hisoblanadi. Mashhur psixolog A.V Zaporozhetsning yozishicha, "go'dakni aql va qalb bilan anglash qobiliyati badiiy asarlarni idrok etishda o'z tasavvuridagi badiiy obrazlarni faol ravishda yaratganda, shu bilan birga o'zi uchun mavjud bo'lgan badiiy mustaqillik shakllarida qatnashganda eng muvaffaqiyat qozona boshlaydi". Bolalar har xil o'yinchoq yasayotganidan qat'i nazar tarbiyachi hammaga e'tibor beradi. Kingadir yordamlashadi, kimnidir yaxshi ishi uchun rag'batlantiradi. Quyida ayrim qo'l mehnati turlariga to'xtalamiz:

Origami-diqqatni jamlashga yordam beradi, chunki u kerakli natijaga erishish uchun sizni ishlab chiqarish jarayoniga yo'naltirishga majbur qiladi. Origami bolalarda konstruktiv fikrlashni, ularning ijodiy tasavvurlarini, badiiy didini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Origami, shuningdek, xotiraning rivojlanishini rag'batlantiradi, chunki bola hunarmandchilik qilish uchun uni ishlab chiqarish ketma-ketligini, buklash texnikasi va usullarini eslab qolishi kerak. Origami bolalarni asosiy geometrik tushunchalar (burchak, yon, kvadrat, uchburchak va boshqalar) bilan tanishtiradi, shu bilan birga so'z birikmasi maxsus atamalar bilan boyitiladi⁴.

Aplikatsiya –bugungi kunda bu mashg'ulot turi ham bolalar bog'chasida keng qo'llaniladi. Turli rangli qog'ozlar yoki gafri qog'oz, fomeranlardan chiroyli aplikatsiyalar yashashda tarbiyachi va tarbiyalanuvchi o'rtasida bevosita ijodiy hamkorlik, yaqinlik shakllanadi. Murakkab elementlarni yelimlashda bolaga yordam kerak bo'ladi, o'rta guruhlarda esa kesish jarayonida yordam berish kerak. Bayramlarda ham bolalarga aplikatsiya orqali sovg'alar yasashni va ota-onalarini quvontirishlari mumkinligini o'rgatish lozim.

⁴ "Tsvetnoy mir." Jurnal. Bolalar bog'chasida, boshlang'ich maktabda va oilada san'at va dizayn ". - IHORAO: №1 / 2012. 12-b.

Xulosa qilib aytganda, Bolalarning 3 yoshdan boshlab 6 yoshgacha maktab talimiga tayyorlash uchun aqliy rivojlanishi yetarli darajada bo'lishini taminlash tarbiyachilarning javobgarligini yanada oshiradi. Shunday ekan bu davrdagi bolalarga turli qo'l mehnatiga asoslangan hunarlarni o'rgatib bolalarning ijodkorlik, intellektual salohiyatlarini oshirishda bog'cha tarbiyachisining o'rni beqiyos va bu ular zimmasiga izlanuchanlik va mas'uliyat yuklaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Олий таълим муассасалари педагогларининг креатив қобилиятларини ривожлантиришнинг мазмуни Г Хасанова - Academic research in educational sciences, 2021
2. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin turlarining mazmuni M Norquziyeva – Maktabgacha ta'lim jurnali, 2021
3. Kalendarova Z.K. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish jarayonining rivojlanishi kompetentsiyalarini shakllantirish. "Maktabgacha ta'lim: xalkaro tajriba va zamonaviy yondashuvlar". – Toshkent, 2021. 27-may. B. – 104 -106 b
4. Календарова З.К. Методы и методические приемы обучения детей дошкольного возраста математике. Московской области «Государственный гуманитарно-технологический университет»: «Студенческая наука подмосковью» материалы международной научной конференции молодых ученых. – Орехово-Зуево: Редакционно-издательский отдел ГГТУ, 2018. – С. 221-224.
5. "Tsvetnoy mir." Jurnal. Bolalar bog'chasida, boshlang'ich maktabda va oilada san'at va dizayn ". - IHORAO: №1 / 2012.
6. <https://mv-wedding.ru/uz/sport/ruchnoi-i-hudozhestvennyi-trud-kak-vid-truda-detei-doshkolnogo>
7. Imomaliyeva, M. (2024). NODIRA MELODIES OF NAVOI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 10, 121-123.
8. Otto, M., & Thornton, J. (2023). MAKTABGACHA INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 408-411.
9. Maxliyoxon, O., & Shaxnozaxon, J. (2024). DRAMA AND ARTISTIC READING IN PRIMARY GRADES: Study guide. ISBN-13, 979-8324468415.
10. Maxliyoxon. (2024). MODERN INTEGRATION OF PRIMARY EDUCATION, ART, PEDAGOGY AND INFORMATION COMMUNICATION. ISBN-13 : 979-8323781928 1, 158
11. Odilova, M. (2024). O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA PISA TESTINING ISTIQBOLLARI. *Nordic_Press*, 3(0003).